

Gospodarski Glasnik

za Štajersko.

List za gospodarstvo in umno kmetijstvo.

Izdaja ces. kr. kmetijska družba na Štajerskem. *nima št. 1.*

List velja na leto 4 krone.

Udje družbe prispevajo na leto 2 kronl.

Udje dobé list zastoj.

Vsebina: Ob novem letu. — Zlati nauki za kmeta. — Rešitev domače živine iz hleva pri požarih. — Draginja in nje vzroki. — Kako se rabi Tomaževa žindra. — Nekaj o planšarstvu. — Rudeča detelja v vinogradu. — Kmetijstvo in domača industrija. — Gospodarske drobtine. — Iz podružnic in krajnih društev. — Uradno. — Dokaz. — Tržna poročila. — Oznanilo. — Zadruga: Poročila zveze gospodarskih zadrug na Štajerskem. — Priloga: „O porabi kalijeve soli in Tomaževe moke“.

Ob novem letu.

Jedno leto je zopet poteklo in z raznovrstnimi občutki, z velikimi nadami in dvomi, stopimo kmetovalci v novo. Upamo, da bo nam leto poplačalo znoj in delo naših žuljevih rok, da ne pridemo mi in naše družine v stiske. Upamo, da bode prineslo seme, katero smo izročili materi zemlji, stoteri sad. Upamo, da bode šla nesreča mimo naše domačije in ne bo prestopila praga našega mirnega doma i. t. d. Kmetovalčeva delavnica je božja prosta narava. Njegovega dela ne čuva streha in zid, ono je izpostavljeno prostemu delovanju elementov. Ni toraj čuda, da se noben stan bolj ne zanaša na milostljivo usodo kakor naš kmečki stan.

Ako kmetovalci prestapljamu prag novega leta z dvomi, je to tudi popolnoma utemeljeno, saj smo doživeli zadnja leta toliko razočaranja, pognalo se nam je izmerno veliko polen pod noge, da se nas ovira v našem razvoju, občutili smo marsiktero šibo. Padla je cena kmetijskim pridelkom, prišle so slabe letine in razne druge nezgode so nas takorekoč izmozgale, tako da po vsi pravici lahko rečemo, da je kmečki stan pri nas žali-bože velika hiralnica.

Žalostni spomini se tako menjujejo s slavnostnim navdahnjenjem, ki žari na obrazu vsakega človeka, bodisi siromak, bodisi bogataš, na novega leta dan.

Toda vprašajmo se: Imamo pa v kljub temu vstopiti v novo leto z bojzljivimi koraki? Nikakor ne! Malodušnost je prvi korak k prepadanju, bojzljivost pa sovražnik vsakega uspeha. Agrarna kriza, ki jo je povzročila konkurenca prekmorskih pridelkov, je kolikor toliko srečno odpravljena, in rečemo lahko, da zasije tudi nam lepše solnce. Agrarno gibanje v Avstriji je zagnalo zlasti v zadnjem letu visoko valovje, povsod so se začeli kmetovalci združevati v skupno obrambo in pomoč. Ne smemo pa si domišljevati, da bomo dosegli vse vspehe, uresničenje vseh svojih želj in zahtev, že do torka. Pomisliti moramo, da se ne peča vse prebivalstvo naše širne Avstrije s poljedelstvom, ampak da prebivajo z nami v ti državi tudi drugi činitelji, ki so nam ali naravnost nasprotni, ali pa nas kot stan vsaj zadržujejo na potu našega razvoja. Konečno pa mi še

davno nismo tako organizirani, kakor bi morali biti. Naše kmetijstvo nima danes večjega sovražnika kakor je mlačnost in malomarnost v lastnem taboru. Ta faktorja nas zadržujeta povsod, ker ne moremo nikjer nastopiti kot jeden mož. Koliko kmetovalcev — pretežna večina jih je — še imamo v deželi, katerim se iz srca smilijo tri kronice, da bi jih žrtvovali za našo organizacijo. Kaj? žrtvovali? Ne, niti to ne! Kajti udobnosti, katerih je deležen vsak družbenik, daleč nadkriljujejo ta malenkostni prispevek **seveda, ako se vsega spoštovanja vredni gospod ud le blagovoli potruditi, prositi za podporo.** Toda vse te ugodnosti zaostajajo daleč za vplivom, ki bi ga lahko imela kmetijska družba v državi in deželi, ako bi se ji pridružili vsi kmetovalci. Ze obstoječe podružnice nabirajte marljivo članove, da se okrepi naše stališče.

V času, ko se združuje in organizira vse od najvišjega državnega uradnika dol do cestnega pometaja, da si zboljša svoje gnotne razmere, stojijo kmetovalci malomarni ob strani, čeravno vedo, da so oni največji steber države. Najbolj žalostno pa je, če se ne združijo iz napačne varčnosti, kar lahko imenujemo v tem slučaju zapravljenost.

Ako smo posadili nebrizne kmetovalce na obtožno klop, nočemo izreči nad njimi smrtne obsodbe. Največ kmetovalcev se ne pridruži kmetijski družbi, ker nimajo priložnosti, ali se jim ista ne da od podružnic, da bi se poučili o namenu in cilju naše organizacije. Kdo je kriv, da broji večina naših podružnic tako malo članov? Ustvariti organizacijo, pa ne delati, se dati nazivati „gospod podružnični načelnik“ in sklicati vsako leto običajni občni zbor, to znate; to pa je tudi vse.

Naloga udov in podružnic je, da poučijo ljudstvo o težnjah družbe, da nesejo bakljo agrarične misli med kmetovalce in jih pozivljajo h pristopu.

Res je sicer, da je dostikrat ta naloga težavna, toda vstrajnost premaga vse težkoče in ovire!

Ker se bode pečal v novem letu državni zbor zlasti z agrarnimi vprašanji, je tem večja dolžnost naših kmetovalcev, da se združijo v močen voj. Storimo to, delajmo vsak po svojih najboljših močeh

kakor močje in potem bodemo doživeli, kar vsi tako željno pričakujemo in upamo: srečno novo leto.

Zlati nauki za kmeta.

„Praktični kmetovalec“ navaja v lanskem letniku osemnajstero zlatih nauk, ktere si dobro pomnite rojaki-kmetovalci.

1. Kdor hoče imeti od ilovnatega sveta bogatejši pridelek, ta naj ne opusti jeseni oranja. Učinkovanje zimskega mraza, ki je takorekoč najboljši oratar, se s tem znatno olajša, in je zemlja za setev oziroma saditev poletnih sadežev primerno pripravljena.

2. Čim prej je njiva zorana in čim dalje tako leži, tem boljša je zemlja za nasejanje. Sejati v ravnokar zorano zemljo razne vrste žita, zlasti rž se ne more posebno svetovati.

3. Z obdelanjem ilovnate zemlje, ko je mokra, se več skvari, kakor n. pr. zakrivi slab pridelek slabo gnojenje dotične njive.

4. Čim bolj gleda kmetovalec na pripravljeno gnoja, tem bolj kaže razumljenje svojega kmečkega poklica; kajti premala gnojišča so grobokop tako mnogim kmečkim gospodarstvom.

5. Zgodnje sejanje nas vara malokedaj, pozna setev pa prav dostikrat. Ravnotako si ni treba beliti glave tistemu kmetovalcu, kako bi si povečal svoj kozolec in žitno shrambo, ki seje jeseni redko in spomladi gosto.

6. Rž hoče imeti pri sejanju suho, pšenica bolj mokro; oves se naj seje zgodaj, ječmen pa hoče imeti mehko posteljo. Kakor nas učijo izkušnje, je zgodnji oves težji, zlasti tedaj, če smo po sejanju njivo pobranali.

7. Na ječmenu vidimo spomladi, kaka je bila pred njim na ravnoisti njivi repa.

8. Kdor nima dobro uležanega gnoja, ta ne prideluj stročnic. Rast listja povspešuje svež gnoj, medtem ko uležan gnoj spravi na fižol dosti stročja, da ima deca kaj dela.

9. Konoplja in turščica ljubite plug, lan pa ima rad brano; hmelj in ogeršica najboljše prospovata pod mastno odejo. Pregovor pravi: „Konoplja in hmelj se sploh ne sramujeta rasti na gnojišču.“

10. Ako pognojimo jeseni travnike z hlevskim gnojem in apnom, se s tem neizmerno povspešuje rast trave. In ako naj da april majniku polovico trave, tedaj se potrudite, travniku dati ob suhem vremenu vode. Ako pa se travnik le namaka in ne gnoji, nakosi se tamkaj leto za letom manj mrve.

11. Kmečki pregovor pravi: „Gospodarjevo oko odebeli živino“. Moj ljubi kmetič, gledaj toraj na red pri krmljenju in razventega tudi na to, da je živinče zmiraj snažno. Ne pozabi pa tudi reka: „Krava pri gobcu molze.“

12. Ako skrbiš za to, da imaš v kozolcu dosti dobre krme, pridno prezračuješ hleve in gledaš na snago, imel boš zdravo živino, ki rada žre: „Malo mleka in gnoja da krava, ki malo žre“, pravi sosed Kosec.

13. Konja ne podi navkreber, ne preganjaj ga navzdol, ne prizanesi mu preveč na ravnici, ne pozabi ga pri jasliah. Večkratna uporaba konjskega česala, krtače in slame je deloma nadomestilo slabo napolnjenih jasliah.

14. Ako snažiš ovco in svinjo, poplača se ti to stotero. Dobra vzreja in snaga je sploh najboljši živinozdravnik in tudi najcenejši, kterege lahko imamo vsak čas in ga ni treba še le klicati od daleč.

15. „Kdor hoče dogospodariti in ne ve na kak način, redi naj mnogo perutnin“, pravi pregovor. Ako se kmet bavi le v mali meri s perutninorejo, še gre to. Ako pa redi ogromno množino razne perutnine, se to ne ujema kaj posebno s poljedelstvom in pravo živinorejo.

16. Kmetič veliko greši s tem, da premalo pazi na svoje reči. Pregovor pravi: „Le tistemu se ukrade veriga raz voz, ki je prelen, da bi jo zanesel zvečer v hram“.

17. „Kakoršen je gospod, takoršen je hlapec“. Ako ljubi kmet red in se ravna po dosedanji navadi, ne dela mu preglavice družinče. O delomrznosti služinčadi ima vsaj navadno vzrok tarnati le tisti, o katerem se lahko reče po vsi pravici, da je postal za jedno leto prepozno pameten.

18. V hiši kmetovalca, ki je vzgojil svojo dečico k delu, varčnosti in bogaboječnosti, stanuje sreča, in naklonjeni so mu vsi dobri ljudje. Kjer pa zavлада enkrat kreg in prepir, tam zgubi gospodar tudi veselje do kmetovanja. —a—

Rešitev domače živine iz hleva pri požarih.

Znano dejstvo je, da popolnoma zgubijo glavo sicer mirno in trezno misleči ljudje pri požaru, ko jim hoče divji element uničiti vse njihovo premoženje. Navadno si ne vejo pomagati pri rešitvi, ampak letajo, begajo semtertje in tarnajo. Sicer je gašenje ognja in rešitev raznih objektov naloga ognjegascev. Ker pa teh navadno ni koj na mestu, so pri izbruhu ognja domačini in sosedge naravnost nedomestljivi; kajti uspeh gašenja in rešitev živine, obleke, živil, raznih dragoce-nostij, nadalje obramba sosednih poslopij i. t. d., je v prvi vrsti odvisno od tega, ali so posegli takoj in primerno vmes dotičniki, ko so najprej zapazili izbruh ognja. Naloga ognjegascev je potem, dovršiti rešilna dela. Vsakteri ima dolž-

nost krepko pomagati pri gašenju in rešitvi, in si naj šteje vsak v čast, da je mogel pomagati svojemu bližnjemu. To se zlasti lahko zgodi pri rešitvi domače živine. Seveda mora biti znan dotični človek z navado dotične živine in mora poznati tudi potrebna rešilna dela. Strokovnjak Al. Riedel daje v tem približno te-le nauke:

Gotovo ste že opazovali, da sili živina pri požaru, ako smo jo spravili iz hleva, na vso moč zopet nazaj vanj. Vzrok temu je svetloba plamena, ki živino prestraši in zbega. Živina išče instiktivno varstvo in zavetišče ter beži nazaj na svoje stojišče v hlevu, na kterege je navajena. Ravnotako ste gotovo tudi že opazovali, da se živina pri požaru ali v drugi nevarnosti odtrga od jasliah in se skupaj stisne v gručo, tako da posameznih živinčet ne dobiš zlahka od gruče, zlasti konj in ovac. Nenavadna prikazen ognja jih je vznemiril in ostrašil. Ker slutijo nevarnost, stisnejo se skupaj, da bi se skupno branile. Iz istega vzroka (nenavadni blišč!) si poiščejo živali pri požaru najbolj oddaljen in najbolj temen kot v hlevu, od koder jih človek ne more nikamor spraviti.

Pametujte toraj sledeče:

1. Ne odvezujte vse živine naenkrat!

2. Zavežite jim oči in jih peljite posamezno iz hleva, zlasti konje.

3. Le v najhujši sili odvezite vso živino naenkrat! Jedno živinče potem takoj s silo izvlecite iz hleva, druge pa za njim iztirajte s palico!

Najboljše je, če imajo hlevi več vrat na nasprotnih stenah, tako, da moremo živino izpustiti ravno na nasprotni strani ognja. Ako je sila, naj se vdere v steno luknja.

Perutnino polovite in vtaknite v vreče, ali pa jo zaprite v drug varen prostor.

Najtežje je rešiti svinje. Te se morajo povezati in naravnost zanesti na plano, na varen kraj.

V splošni zmešnjavi se navadno pozabi na skrbne bučelice, ki potem pocrkajo vsled vročine in dima.

Zadelajte okence (žrelo vsakege panja in zanesite panje rahlo na varen kraj. Tamkaj pa takoj odprite okence panjev, da se ne zađušijo čebelice.

Pri rešilnem delu živine opustite vsak vrišč, tudi glasno klicanje in kričanje. Pazite na svojo varnost, delajte mirno, in sicer zmiraj dva ali trije srčni možje skupaj. Zlasti je dobro, če je pri rešitvi živine navzoč tudi pastir ali krmilec, kajti živinca pozna njegov glas in se da rajše spraviti iz hleva.

Veliko napako delajo kmetovalci pri stavljenju s tem, da si zgradijo poslopja tako, da stoji navadno hiša na jedni strani (recimo severni), na drugi nasprotni (južni) skedenj, na vzhodni strani hlevi, (na zahodni svinjak). Na sredi vmes med temi stavbami je gnojišče in gnojščinica. Vrata hlevov so napravljena na gnojiščni strani. Razdalja med posameznimi poslopiji je zelo majhna, pogostoma je pravcata odprtina, skozi ktero se more komaj pri-

peljati gnojni voz. Ako izbruhne ogenj, kako hočete potem rešiti živino, zlasti če nimate še jednih vrat iz vsakege hleva na zunajno stran?

Pomislite to! Ako si napravite še jedna vrata iz hleva ven na plano, imate le malo stroškov in dela, v slučaju ognja pa si vendar lahko pomagata.

Navadno se hlevska vrata odpirajo na znotraj. V nevarnosti sili vsa živina naenkrat k vratom, ki se zaprejo. Pomoč je od zunaj potem dosti bolj zamudna in težavna, živinca ne more iz gorečega hleva in zgori. Uvažujte kmetovalci tudi to okolnost in si dajte prestaviti hlevska vrata! —a—

Draginja in nje vzroki.

Nikakor ne moremo tajiti, da postajajo vse reči razun nekterih gospodarskih surovin, n. pr. žito, mleko, krompir, sadje, ki pa se bodo tudi prej ko slej podražile, dan za dnem bolj drage. Stvar je prišla že tako daleč, da ne moremo govoriti, da so postale reči dražje, ampak reči moramo naravnost, da je izgubil denar vso vrednost.

In zakaj se je to zgodilo? List štajerskih socijalnih demokratov, ki previdno molči o dejstvu, da je izgubil denar svoje vrednost, zvrča v številki z dne 25. oktobra t. l. vso krivdo na agrarce.

S tem so vrgli socijalni demokrati debelo laž med svet. Resnica je namreč, da niso agrarci zakrivili zgoraj omenjenih dejstev, ampak, da so tega krivi samo in edino le socijalni demokrati, ki zahtevajo vedno večje plačilo a zato vedno manj delajo. Žito je danes komaj polovico toliko vredno ko pred tridesetimi leti, mleku je ostala približno ista cena, sadje in krompir, pri katerih se ravna cena po več ali manj bogati žetvi, tudi nista mnogo dražja, kakor sta bila nekdanj. Zelenjava je v svoji ceni zelo padla in malokdo še se peča žnjo, ker mora delavcem plačati skoro toliko, kolikor za zelenjavo na trgu dobi.

Vkljub temu še se upajo socijalni demokrati trditi, da so agrarci krivi, da so se podražila vsa živila. Surovine so postale le v redkih slučajih bolj drage; še le, če jih dobe socijalni demokrati v roke in jih vdelaajo. Žita so skoro za polovico bolj cena ko pred 30 leti, kruhi pa so za polovico manjši, ne večji, kakor so bili takrat in kakor bi človek pričakoval. In zakaj? Zato, ker danes peki ne storijo ni polovico onega dela, ki so ga opravili pred tridesetimi leti, ker dobivajo trikrat večjo plačo, zato je kruh drag, dasi je žito naravnost smešno cenno. Socijalni demokrati so torej krivi te draginje in ne kmetje. In če bomo morali enkrat za mleko, za sadje, in zelenjavo zahtevati večje cene, kar se bo zgodilo in kar se mora zgoditi, potem so ravno socijalni demokrati, organizirani delavci, krivi, če bo moralo priti do draginje tudi pri surovinah. Ker imajo ti ljudje vedno večje želje in vedno večje zahteve, zato moramo plačati vsako malenkost toliko dražje, zato moramo svoje hlapce in dekle boljše plačevati. Socijalni demokrati so zakrivili, da so se zvišali stroški produkcije; za to so morali postati tudi produkti primerno dražji. S svojo organi-

zaciyo so dosegli velike uspehe; dokler pa se je ta razvijala v pravih mejah, smo jim jo radi privoščili. Ko pa je prestopila svoje meje, naj nosijo posledice delavci, a ne mi.

Plače, ki jih danes zahtevajo in dobijo delavci, niso v nobenem razmerju z delom, ki ga ti delavci res opravijo. Delavska organizacija je omogočila celo, da se delavcem to delo večkrat naravnost preplača. Ker pa postaja delo posameznega delavca manj vredno, plača pa raste čim dalje bolj, sledi kmalu in naravno iz tega, da izgublja denar svojo vrednost. Če pa je padla vrednost denarja, se za nominalno isto svoto denarja ne more dobiti več toliko blaga kakor nekdanj; blago je sicer ohranilo svojo vrednost, a stroški produkcije so postali večji, ker so mezde večje. Ne more se torej več dobiti za isti denar kakor nekdanj, ampak za večjo svoto, to se pravi z drugimi besedami, denar je izgubil svojo vrednost. Pri nas bo postalo ravno tako sčasoma kakor je sedaj v Ameriki. Tudi tam ima denar manjšo vrednost, tam igra dolar približno tako ulogo, kakor pri nas goldinar, dasi je več ko dvakrat več vreden. Ker pa se dajejo v Ameriki delavcem velike plače, se morajo tudi vse reči, ki jih ti delavci napravijo, dražje plačati. Stališče delavca se s tem prav nič ne zboljša. Dobi sicer več denarja, a ga tudi več izda, če se ne zna omejevati. A ravno tega ne marajo organizirani delavci; njihovo geslo je: Vedno več potreb! Oni stoje celo na stališču, ki ga zastopa tudi njihov časopis, da je meso ono hranilno sredstvo, ki edino more delavcu povrniti vse moči, ki jih porabi pri napornem delu.

Če bi bilo res, potem bi morali naši ljudje na deželi, ki po cele tedne, celo mesece ne okusijo mesa, biti slabotni in brez vseh močij. A ravno nasprotno je res: ti ljudje store mnogo več kakor socialno demokratski kričači. Delavci na deželi ki le redko jedo meso, so zdravi in močni. Mestni in industrijalni delavci, ki jedo meso, ki več počivajo in ki si privoščijo še drugače kak užitek, so slabi in to tem bolj, čim dalje so že zaposleni v svojem delu. In če ne bi dobivali mestni delavci vedno novega soka z dežele, bi jih že davno zapustile njihove moči. Da diši meso tudi delavcu na deželi bolje ko bob in žganjci, tega ne opekamo, da pa ni meso za zdravje in moč neobhodno potrebno, to nam dokazuje dejstvo, da živi mnogo delavnih in sposobnih ljudi brez mesa popolnoma čvrsto in zdravo.

Da so se podražile vse reči: živila, potrebne in nepotrebne reči, to nam je znano. Zanimivo pa je, kake vzroke nadajajo prodajalci, če podraže svoje stvari. Nobeden si ne upa reči: ker je produkcija vsled večjih zahtev a manj uspešnega dela delavcev dražja, moramo tudi za produkte več zahtevati. Ne. Črevljar reče: Ker je usnje dražje, moram podražiti črevlje za 20 odstotkov. Strojari pravi: Ker so kože, premog in druge potrebščine dražje, moram prodajati usnje za 30 odstotkov bolj drago. A nobeden ne pove resnice, tak strah imajo vsi pred organiziranimi delavci. Tako pride krivda počasi na kmeta, ki mora vse dražje plačati, kar kupi, kar pa prodaja, to se

mu zelo slabo plača. Hvala Bogu, da se je začelo vendar enkrat nekaj delati proti tem skrajno neznosnim razmeram. V tem smislu si je pridobil za organizacijo kmetovalcev kot prvih producentov, ki jih opisano zelo najprej in najhujše zadene, velikih zaslug vitez Hohenblum. Če se enkrat ta organizacija izvrši, bo imela večji in dalekosežnejši pomen ko po številu manjša organizacija socialnih demokratov.

V svetem pismu se pravi, da si mora človek v potu svojega obraza služiti svoj kruh. Pot in pa kruh bi socialni demokratje radi in drage volje prepustili kmetovalcem, sami pa bi bili zadovoljni, če bi lahko vsak dan počivali šestnajst ur in jedli meso. To pa ni mogoče, ker se z osemurnim malovrednim delom še ne zasluži šestnajst urni počitek. Oni delavec, ki ne dela samo z roko, ampak tudi z umom, ki pridelano pametno porabi in ne zapravi, ta more in bo napredoval. Navadni stroji pa, ki ne delajo ničesar z razumom, ne morejo v osmih in tudi ne v dvanajstih urah toliko opraviti, da bi s tem zaslužkom v prostem času lahko živeli kakor bi se jim zdelo. Ker pa izsili organizacija s stavkami tudi za te manj vredne delavce višje plače, mora denar izgubiti svojo vrednost.

Znani narodni ekonom Roscher piše v svojem sistemu narodnega gospodarstva, da se more le dober delavec vedno in trajno dobro plačati. Socialni demokratje da zahtevajo za vse svoje privržence jednake plače, naj jih že zaslužijo ali ne. Te neopravičene zahteve, ki so jih večkrat realizirali s silo in terorizmom, so zakrivile manjšo vrednost denarja, ali kakor pravijo socialni demokratje, povzročile so splošno draginjo.

Ravnokar nam pride pred oči sestavek o draginji, ki ga je v nek dunajski list napisal dr. Lorenz Stein. On pravi tudi, da nima sedaj blago več vrednosti, ampak da je zgubil denar veljavo. Sicer pa tudi on pravi, da so agrarci zakrivili draginjo. Pravi, da je draginja posledica naše gospodarske politike, zvišanja colnine in zadnjih preprirov s Srbi. A to ni res. Meso se je pri nas že davno pred temi dogodki podražilo. Tega pa so krive zahteve delavcev po vedno večji mezdi. Thaer in drugi nacionalni ekonomisti pravijo, da je bila mezda nekdanj šest in pol do sedemkrat večja, kakor je bila vredna ena kila žita; danes je do dvajset in še večkrat večja, kar je pač jasen dokaz, da je izgubil denar svojo veljavo vsled vedno večjih delavcih plač, a ne vsled dražjih kmetovalskih pridelkov.

Kako se rabi Tomaževa žindra.

Železne rude, ki jih dobivamo iz gor, imajo vse prav mnogo fosforja. Ta pa škoduje železu, ker ga dela krhko. Angleški inženjer Thomas je iznašel za to način, po katerem se fosfor odstrani iz surovega železa. To se zgodi na ta način, da se v veliki pred ognjem varni posodi primeša raztopljenemu železu žgano apno in sicer na 100 centov železa 15 centov apna. Ako vpihavamo v to mešanico zrak, zgori fosfor in iz njega se naredi

fosforova kislina, ki se spoji z apnom v fosforno-kislo apno. To stopi kot tekoča žindra na površje mešanice. Če se ta žindra strdi, patem se zmelje in tako nastane takozvana Tomaža žindra.

Ta ima v prvi vrsti mnogo fosforove kisline; ta se v vodi ne raztopi, kakor superfosfat, ampak le v malo kislih tekočinah. Njena raztopljalnost se določi tudi v citronini kislini in zato naj kupujejo kmetje samo tako žindro, pri kateri je naznačena tudi omenjena raztopljalnost. Sicer pa se nahajajo tudi v zemlji kisline; tudi rastline izločujejo iz svojih korenin neko kislino. Vse te kisline pa raztope fosforovo kislino v Tomaževi žindri, tako, da jo rastline lahko posrkajo.

Razun tega pa še ima Tomaževa žindra okoli 50% apna. Ž njo torej spravimo rastlini dve zelo potrebni sestavini v zemljo. Seveda je potrebno, da mora biti Tomaževa žindra zelo dobre kakovosti in ne morda ponarejena.

Izprva še niso vedeli prav, kako mora biti narejena Tomaževa žindra. Zato je bilo potrebno, da je prišla zelo zgodaj v zemljo, ako smo hoteli pričakovati od nje koristi že v istem letu; ležati je morala namreč dalje časa v zemlji, da se je razkrojila. Danes to ni več potrebno; sedaj lahko trosimo Tomaževo žindro v spomladi, v jeseni, ali po zimi. Tudi se je že dobro obnesla pri ozimni po zimi in celo spomladi. Zato ni treba imeti posebnih skrbij pri njeni porabi. Rabi se lahko pred in po setvi in ob vsakem poletnem času. Ker je naša zemlja navadno zelo uboga na fosforovi kislini, zato ima gnojenje s Tomaževo žindro skoro vedno uspeh.

Ker pa ne rabijo vse rastline enako mnogo gnoja, zato mora biti množina Tomaževe žindre, ki se raztrosi, od slučaja do slučaja različna.

Spošno rabijo rastline, ki naj rode sad in seme, mnogo fosforove kisline. To so v prvi vrsti naša žita. Zato je dobro, če se dodane hlevskemu gnoju, ki pa mora ostati tudi v bodoče glavni gnoj, vedno nekaj Tomaževe žindre. Za to pa zadostujejo 4—6 dvojnih centov za hektarja povsodi.

Mnogo fosforjeve kisline rabijo tudi detelja, grah, fižol, bob, lucerna i. t. d. Pri teh rastlinah pa je večkrat gnojenje z gnojem in gnojnico naravnost potrata; te rastline imajo namreč na koreninah majhne debljine, s katerimi dobivajo dušik naravnost iz zraka. Pač pa so zelo hvaležne za apno in fosforovo kislino, ki jim jih lahko damo v Tomaževi žindri. Zgoraj omenjena množina zadostuje popolnoma.

Največ se rabi Tomaževa žindra po travnikih in pašnikih. Ž njo smo dosegli, posebno, če ji še dodenemo kalijeve soli, dva- do trikrat več krme, kakor smo je imeli poprej.

A tudi tukaj si lahko zboljšamo pridelok, če gnojimo pravilno. Posebno se kaže ugoden vpliv Tomaževe žindre v tem, da izginejo manj vredne rastline in se pokažejo boljše, posebno detelja. Zato priporočamo posebno Tomaževo žindro, ki se naj na zelo nagnjenih legah potrosi po prvi ali drugi košnji, da je voda ne odnese. Na ravnini se lahko potrosi v jeseni ali pa tudi po zimi.

Vendar enkratno gnojenje ne zadošča nikjer. Zato se naj trosi raje manj a v zvezi z drugimi gnojili in večkrat.

Tudi moramo posebno opozarjati na to, da dobe tudi sadunosniki in vinogradi dovolj fosforove kisline. Že ko se sade drevesa ali trte, naj se da zemlji mnogo Tomaževa žlindre in sicer 10—20 meterskih centov na hektar. Tako se zemlja za mnoga leta naprej zadostno pognoji.

Pri starejših drevesih je posebno dobro, če se okoli njih zagrebe ali z gnojnico zamoči vsako drugo leto po 50 q na m².

Naroča se Tomaževa žlindra najboljše v velikih množinah, kar lahko storé društva ali zadruga, ali pa več kmetov skupaj. Vendar se naj pri nakupu ravna zelo oprezno, posebno kar se tiče lepo zamlete žlindre in njene kakovosti.

Kakovost in rodna vsebina je namreč lahko zelo različna, od 12—20% in še več. Umljivo je torej, da ima cent 20% žlindre več rednilnih snovij v sebi ko 12%, in da je zato tudi več vreden. Posebno oprezni morajo biti kupci za to, ker se ponujajo v zadnjem času druga, ponarejena in manj vredna gnojila pod različnimi imeni. Ta imajo navadno manj fosforove kisline, a so ravno tako draga. Nemška kmetijska družba je sestavila seznamek takih ponarejenih gnojil, da se lahko kmetje varujejo škode in si je s tem pridobila veliko zaslugo. Zato se naj pri nakupu vedno pazi, koliko odstotkov ima Tomaževa žlindra raztopljive fosforove kisline. A. H.

Nekaj o planšarstvu.

Kakor je znano, morajo biti drevesa precej naredko, ako naj med njimi raste trava, ki bi bila primerna za pašo.

Znano je nadalje, da postaja gozd vsled vsakoletne rasti vedno bolj gost, znano pa je tudi, da si škodujemo, če ga zelo razredčimo.

Z rastjo gozda pa so se druge stvari v zvezi, ki trpe škodo, ako gozd preveč razredčimo.

Kakor smo prepričani o velikem pomenu planšarstva za umno gospodarstvo, vendar moramo počakati s pašo v gozdih dotlej, da so drevesa dovolj stara in močna, ker nam sicer naredi živina mnogo škode.

Vsak pašnik ne daje živini dovolj piče za tiste 3½—4 mesece, ko jo imamo na planinah; to je odvisno od lege, zemlje in od gošče, katero ima gozd. Na dobrem travniku zadostuje večkrat že en hektar, v gostem gozdu, ki ima malo trave, je število seveda primerno večje.

Vsi planinski pašniki po Koroškem, Kranjskem, Solnograškem, Štajerskem, Tirolskem in Predarelskem merijo po uradnem štetju 3,311.157 hektarjev. Vendar se to število ne da popolnoma natančno določiti, ker pridejo različni faktorji v poštev, kakor: krajevna različnost, boljša ali slabša paša, različno stanje gozdov in posebno § 10 logarskega zakona, ki zelo omejuje pašo.

Goved, koz in ovac so našli okoli 2,100,000, vendar pa pride od te vsote komaj 20% v poštev za pašo po planinah.

Višje ne smemo izrabljati planinskih pašnikov, ker sicer bi škodili gozdu, ki ne more dajati dovolj lesa a tudi ne vršiti one naloge, ki mu pripada v gospodarstvu narave.

Ker so namenjeni lesni pašniki v prvi vrsti domačemu govedu, v času planšarstva in za planinsko govedo takrat, če so neugodne vremenske razmere, zato naj služijo nezavarovane paše sploh v porabo.

Vsak govedorejec mora seveda gledati za tem, da ostanejo vse paše v takem stanju, da bodo lahko dajale dovolj hrane za živino.

Tudi se ne sme pozabiti, da varuje gozd travo in žival, ki se po njem pase, raznih vremenskih nezdod. Zato se ne sme gozda za trenoten dobiček kratkomalo posekati, ker je škoda, ki nastane vsled tega, neprimerno večja in se zelo težavno popravi, če je to še sploh mogoče.

Res je, da se vrednost gozda in njegov vpliv na toploto, dež, mokroto, zdravje in zabranitev povodnji zelo precenjuje, a popolnoma zanikati se ne da.

Tako dobi gozd vrednost za splošno gospodarsko stanje, ki bi, izražena v številkah, pokazala mnogo večjo svoto kakor je korist, ki jo dobimo od pašnika ali od samega lesa, če bi ga podrl. Sicer gozd ne more popolnoma zabraniti velikih elementarnih nezdod, a on jih oslabi, tako da ne morejo nastopiti njihove hude posledice. V tem oziru nam kaže gozd veliko korist posebno na položnih bregih, kjer drži mokroto in varuje zemljo, da je nalivi ne odnesejo.

Te skušnje ne bodo prevrgla niti najbolj svobodna določila, ki se tičejo varstva in negovanja gozdov.

Gozd znaša po alpskih deželah navadno 40-1%, ponekodi celo 52-5% vse ostale zemlje. Nekdaj je bilo to število seveda večje, a se je počasi zmanjšalo. Danes ostaja precej stalno, najbolj iz tega vzroka, ker ni primeren, da bi se v njem kakorkoli gospodarilo.

Poleg tega je večina današnjih gozdov na takih krajih, ki jih morejo edino le gozdi varovati raznih vremenskih nezdod. Zato mora postava delati na to, da se gozd ohrani in da se ne spremeni v paše.

Gospodarstvo lahko torej rabi za krmo travnike in lesne pašnike, kolikor to ne škoduje gozdom. Zato pa mora gledati, da dvigne vrednost onih zemljišč, ki mu dajejo krmo.

V tem oziru imajo mnogi mali posestniki še navade, ki niso primerne spremenjenim razmeram in ki jih bodo morali kmalu v lastno korist opustiti.

Kako malo so se ljudje doslej brigali za gozd, se vidi iz sledečega. Najde se mnogo lesnih pašnikov, ki so kot taki navedeni v katastralnih registrih. Ljudje pa so se malo brigali za nje in počasi je nastal iz njih po popolnoma naravnem potu gozd.

Ker pa se splošno opaža, da je živine vedno več, a se na zgoraj opisani način paša manjša, potem moramo to obžalovati in karati.

Pomisliti moramo seveda pri tem, da je mnogo takih pašnikov, ki so postali po požiganju, ki je danes popolnoma iz-

gubilo svojo veljavo, ki pa se še precej pridno prakticira.

Ohranitev gozdov in dviganje njihove produktivne moči ni samo zahteva splošne kulture, ampak izhaja tudi iz večje vrednosti, ki jo ima les danes. Razun tega postajajo vremenske nezdode vedno hujše, kar je ravno posledica nepremišljenega gospodarstva z lesom in gozdom. Razun tega občutimo te nezdode danes huje, kot so jih občutili nekaj. Torej je naloga planšarstva, da uravna rabo gozda tako, da se bo gozd v prvi vrsti ohranil, da se zabrani prehudo sekanje in druge posttranske „koristi“, ki jih pričakujemo od njega, to je prehuda paša in da se sploh dvigne njegova produktivna moč na višjo stopinjo.

Rudeča detelja v vinogradu.

Če potujemo po naši „zeleni“ domovini in obiskujemo nekaj slavne gorice, ne vidimo več zelenja. Na vseh koncih in krajih imamo danes gole puščave.

Propadajoči gospodarji nam približno kažejo, kolike vrednosti je bila za njih nekaj gorica.

Dananji gospodar pa opusti vse brezupno delo, ker mu je trtna uš pokončala vinograde. Za to ima v mnogih slučajih prav, večkrat pa tudi po krivici zapusti nekdanji ponos svoje družine in se ne briga več za vinograd, ki ga je vkončala trtna uš. Zadnje delo, ki se v vinogradu še opravi, je navadno to, da se trsje poseka in kolje, rožje in trsje pobere in zažge. To se zgodi v mnogih slučajih po krivici, da pusti gospodar na mestu prejšnjega vinograda prazne leho. Večkrat bi se, če se ne pričakuje nič od novih nasadov, izplačalo, če se napravi tam sadunosnik ali vsaj lepa trata. Kjer pa se misli narediti nove nasade, tam bi jaz nujno priporočal, naj se prej seja rdeča detelja. Zato naj se tla, kakor hitro je vreme za to primerno, kakor mogoče globoko zorjejo, kjer pa to ne gre, naj se vsaj dobro prekopljejo. Tudi se naj pognoje z 18% Tomaževa žlindra in 40% kalijevo soljo. Oves in detelja naj se poseja kolikor mogoče zgodaj in naj se zavlači, kjer to gre, sicer pa zagrebe z grabljami. Oves raste zelo hitro in zelo lepo in se naj kmalu pokosi, da ne odtegne pri zorenju onega dušika zemlji, ki ga ima tako malo. V mnogih slučajih pa se pokaže tudi toliko plevela, da bi plevel preveč stala in da bi ta plevel deteljo popolnoma zadušil.

Če so razmere ugodne, potem lahko pričakujemo v jeseni obilno košujo. Zelo dobro je, če v jeseni še enkrat pognojimo s kalijevim fosfatom. To deluje vgodno na rast detelje v prihodnjem letu in zraven si lahko detelja nabere dovolj dušika.

Ker rabi detelja ob času, ko cvete, največ dušika, priporočam, da se počaka s košnjo tako dolgo, da cvete cela leha. Drugo, oziroma tretje leto naj se zadnja košnja podorje, da se s tem zemlja poboljša in pognoji.

Tako pripravljena tla nam jamčijo, da bodo prosta plevela in da bodo trte, ki jih vsadimo po rigolanju, našle dovolj pripravljeno in pognojeno zemljo, da se bodo lepo razvijale in mnogo rodile. Razun tega požene detelja jako globoko in gosto

korenčje, ki zabrani, da se ne more zemlja odplaviti za časa dežja, kar se posebno lahko in rado zgodi na nagnjenih, neobdelanih tleh. Če smo zeleno pokošeni oves in deteljo lepo spravili, bomo lahko vzeli v hlev eno ali več glav več, da bomo imeli za obdelovanje te novine več gnoja.

Pisec teh vrst je za poskus pripravil 20 a veliko leho na ta način za rigolanje; krma, ki jo je dobil, mu je povrnila dvakrat vse stroške, ki jih je imel.

Trte, ki jih je vsadil spomladi 1906, so se zelo lepo razvile; razun tega je vinograd popolnoma prost vsakega plevela, ki se na rigolanih tleh posebno in kmalu rad pokaže.

Vsled tega sem v pozni jeseni zopet globoko podoral 2 ha prejšnjega vinograda in ju obdelal na zgoraj imenovani način. Na ta način se lahko tla za novi nasad pripravijo tako rekoč brez vsakih stroškov. Želim, da bi te vrstice koga napotile k temu.

Podplat, 18. decembra 1906.

And. Drofénig, kmetovalec.

Kmetijstvo in domača industrija.

Boj za obstanek je vedno večji in tudi kmetijski stan čuti to vzlic lepi ceni živine, žita in drugih pridelkov. Spomladi, poleti in tudi v jesen mu manjka delavcev, oziroma jih dostikrat nima s čim plačati in kako čudno. Vedno in vedno išče rešitve v svoji deci. Kmetje — in tudi grajščaki — rečejo, dajte nam učence v 13. in 14. letu in kmetijstvu bode pomagano. V vsakem takem slučaju zavrnem dotičnika na Hrvaško. Tam obiskuje mladina redno šolo samo do 12. leta. Če se pa stariši izkažejo z ubožnim spričevalom, pa jim je tudi prej ni treba pošiljati. In, ali pa ni kmetijstvo ravno v tej deželi na dosti nižji stopnji kakor pri nas? Otroci toraj, kateri — mimogrede povedano — se konci v 13. in 14. letu boljše telesno razvijajo, če je ne morate vprezati v težka kmečka opravila, ne bodo rešili kmečkega stanu. Veste, česa je treba pred vsem mlademu naraščaju? Ničesar drugega ne tako, kakor stanovske izobrazbe. Vse napreduje. Le kmetijstvo naj bi ostalo na stopnji, katero je zavzemalo še pred 100 in več leti. Čudno se mi zdi, da se za začetek bolj ne pospešujejo kmetijski tečaji, katerih naloga je, narediti nekako zvezo med ljudsko šolo in kmečkim stanom. Ali znano nam je, kaj se vedno trdi. Večina reče, če bode kmetijski delavec bolje izobražen, ne bode hotel več tako po ceni delati. Ali ti nasprotniki večje izobrazbe kmetijskega stanu ne pomislijo, da bode boljše izobražen viničar tudi boljše in hitreje opravljal svoj posel. Jaz — na primer — sem vedno izbiral med delavci, a je tudi bolje plačal. Pomagal sem pa s tem v prvi vrsti sebi, ker je bilo delo bolje in o pravem času opravljeno.

Poleg stanovske izobrazbe nam pa še nekaj manjka, kar bi povzdignilo blagostanje kmečkega stanu. Manjka v pre mnogih, najbolj v vinorodnih, krajih domače industrije. Kaj menim s tem? Kmečkemu stanu — pred vsem vinorejcu in poljedelcu — manjka koristnega opravila v deževnem, posebno pa v zimskem

času. Z eno besedo, manjka v tem času najpotrebnejšega zasluzka. Res se poprimajo mnogi raditega raznih rokodelstev, a ker se nobeden redno ne izuči, postane polno mojstrov skaza, koji so samo v škodo rokodelcem, kateri redno izvršujejo svoj posel. Da se bomo boljše razumeli, pogledjmo, ktera opravila služijo drugod kot „domača industrija“. V Švici izdelujejo ure, na Tirolskem izrezujejo kipe, na Češkem in drugod pletejo nogavice, drugje zopet predejo in tkejo. Za vse te panoge „domače industrije“ manjka pri nas na Spodnje-Štajerskem predpogojev, manjka nam tudi dotičnih surovin.

Vem, da se mi bodo mnogo smejali, ko bodo čitali sledeče, a vendar trdim jedina panoga domače industrije, kojoj bi bilo uvesti na Štajerskem, bi bilo pletenje raznih predmetov iz vrbe. Za ta posel imamo vse potrebne predpogoje. Vrba uspeva v najrazličnejših vrstah prav dobro in je zadovoljna tudi z zemljiščem, koje nam drugače ne dá skoraj nobenega pridelka ter ne zahteva razven sajenja v zrahlano zemljo skoraj nobenega obdelovanja. Pletenje je lepo, lahko opravilo ker se ga lahko priučijo tudi že stareji. Opravljajo ga pa tudi lahko šolarji v prostem času. In če le eden pri hiši zna pletiti, mu lahko vsi drugi pomagajo. Pletenin iz vrbja se ravno na Štajerskem mnogo rabi in uvažava od drugod. Ne manjka nam tedaj tudi odjemalcev. Še več! Imamo na Dunaju poseben državni zavod, ki vzgojuje potrebne potovalne učitelje za pletarstvo in ki tudi skrbi za pletarski pouk, da tako nastane prvi naraščaj pletarjev v kakem kraju.

O tem „potovalnem pouku za pletarstvo“ in kako se za kak kraj izposluje, prihodnjic.

A. Ogorelec.

Sv. Barbara v Halozah, 28. decembra 1906.

Gospodarske drobtine.

Zbral—a.

Skrb za spomladansko pičo prešičev.

Zlo v vsakem gospodarstvu je spomladi veliko pomanjkanje piče za prešiče. Zato je takrat večinoma povsod vsakdanja prikazen, da hodijo ženske spomladi iskat na neobsejane in nesprašene njive plevel, kakor kurjačevca, goršico itd., da ga kuhajo ter prešičem pokladajo. Da, ne redkokrat, posebno kadar zima dolgo trpi, poklada se prešičem zgodaj spomladi še celo kuhano deteljo, kuhane ajdove pleve i. t. d. Vsa ta pač najslabša krma uporablja se le zato, ker se ni skrbelo v prejšnji jeseni že za neprimerno veliko boljše spomladanje krmo prešičev. In taka krma je v kadi ali pa kar v jame vloženo, t. j. zatlačeno ter zasuto listje pese, repe, zelja, korenovo listje, skratka zatlačenje takozvane „cime“. Koliko ni letos slabega zelja po njivah, to je takega, katero ni nič glav napravilo. Tako zelje se zdaj res prešičem kuha ter poklada, ali pri vsem tem prišlo ga bo marsikje dosti pod sneg, kjer bo brez vsega haska segnilo. Koliko ni repnega listja v vsakem količkej večjem gospodarstvu, in kaj se s tem dela? Obeša s v najboljšem slučaju v kozolce, da bi se tam posušilo. V največjih slučajih pa tam segnije ali pa ga, ako se vendar posuši, veter skoraj vsega

odnese. V dostih krajih pa repno listje kar po travnikih raztrosijo, da bi se tam posušilo. No, tako spravljeno listje pa segnije seveda še veliko lažje kakor v kozolce obešeno. Zato priporočamo našim gospodarjem, kateri redijo plemene prešiče čez zimo in spomladi, da z vsem listjem presnine tako postopajo, kakor se to dela boljsem gospodarstvu vsako leto po drugod. Tam spravijo vse slabo zelje, listje od podzemelske kolerabe, listje pese, repe k zadosti veliki jami, kjer ga prav na debelo sesekajo, v jamo zatlačijo in potem z izmetano zemljo zasujejo. Čez zimo se vse to ravno tako skisa, kakor zelje ali pa repa v kadi, in na spomlad prešiči tako vloženo skisano listje, seveda kuhano, kaj radi žro. Pri takem postopanju ni nobeno spomlad pomanjkanja prešičje piče, še preostaja je.

Iz podružnic in krajnih društev.

Kmetijska podružnica pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju imela je dne 8. januarja t. l. svoj letni občni zbor, kterega se je udeležilo povoljno število članov. Podružnični načelnik vlč. gosp. Josip Ozmeec pozdravi navzoče, konstatuje sklepčnost ter preide na dnevni red. Iz tajnikovega in blagajnikovega poročila posnamemo, da je podružnica imela dve ustanovni zborovanji, in sicer dne 21. januarja pri Sv. Lovrencu in dne 18. februarja v Cirkovcah. Na prvem je imel poučni govor gosp. potovalni učitelj Martin Jelovšek o svinjereji, na drugem gosp. potov. učitelj Iv. Bellé o zboljšanju travnikov, ter uporabi umetnih gnojil. Na obeh zborovanjih je podružnici pristopilo 73 članov, pozneje pa v preteklem letu še 12. Poučna zborovanja je podružnica nadalje priredila dne 15. julija pa Ptujski gori in dne 22. julija v Majšpergu, na katerih je gosp. vinarški inštruktor Jož. Zupanc iz Ptuja govoril in poučeval o vinarstvu in sadjarstvu. V zadevi prepotrebne uravnave Polskave so se vršila tri poučna zborovanja; prvo tukaj pri Sv. Lovrencu, kjer je govoril deželni kulturni nadinženir gosp. Sinnreich, potem drugo v Cirkovcah, kjer sta mnogobrojnim poslušalcem to stvar razlagala gosp. načelnik in gosp. deželni poslanec dr. Fr. Jurtela; ravno tako v Šelih, ko se je tam vršilo tretje tozadevno zborovanje. Povsod so se posestniki izrekli za uravnavo; zato bo odborova nadaljna naloga, da deluje na osnivanje vodne zadrage. Podružnica je od osrednjega odbora brezplačno prejela 7 trsnih in 2 drevesni škropilnici, potem 2 subvencionirani travniški brani, obe za 92 K. Blagajnik poroča o stanju blagajnice koncem leta 1906. Račun sta dva člana pregledala ter ga našla v redu, kar se je vzelo na znanje. Na to je pristopilo na novo 10 članov, ki so vplačali članarino in slednja se je pobrala potem tudi od starih navzočih udov. Za delegate na glavno skupščino c. kr. kmetijske družbe v Gradcu dne 20. in 21. marca t. l. so bili izvoljeni gg. Jos. Ozmeec, Elija Turin in Jernej Bauman. Dne 8., 9. in 10. januarja t. l. vršil se je kmetijski pouk, kterega so se gospodarji pridno udeleževali, posebno tretji dan. Predmeti predavanj so bili zanimivi in važni. Prvi

dan je poučeval potovalni učitelj gosp. Iv. Bellé o podlagi kmetijskega blagostanja: o gnoju in pravilnem gnojenju; s čim, kedaj in kako se s pridom gnoji travnikom, poljskim pridelkom in drevju. Drugi dan je imel poučni govor vinarski inštruktor iz Ptuja gosp. Jož. Zupanc ter je posebno opozarjal na napake, ki jih opazuje po Halozah pri rigolenju, novih nasadih, gnojenju, rezi, kopi, škropljenju, pletvi in trgatvi. Tretji dan je potovalni učitelj gosp. Martin Jelovšek razlagal, kako dobi kmetovalec največji dobiček od govedoreje in svinjereje. Poslušalci so predavanjem sledili z veliko pazljivostjo, na to pa stavili razna vprašanja na govornike, ki so odgovarjali razumljivo in točno v popolno zadovoljnost. Lahko pa je v resnici žal vsem onim, ki so ta prekornisti pouk zamudili.

Fr. Šorn, tajnik in blagajnik.

Iz Vidma, dne 7. januarja 1907. Vabilo k glavnemu zborovanju kmetijske podružnice na Vidmu dne 2. februarja 1907 ob poltrem popoldne v šoli I. razredu s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo tajnika o delovanju podružnice v letu 1906.; 2. poročilo blagajnika o gmotnem stanju podružnice, pregled računaza leto 1906. ter sestava proračuna za l. 1907.; 3. razdelitev odlikovanj za sadno razstavo, ki se je vršila dne 23. septembra 1906 v Rajhenburgu; 4. razni nasveti; 5. volitev delegatov (odposlancev) za letošnji občni zbor c. kr. kmetijske družbe, ki bo dne 20. in 21. marca 1907 v Gradcu; 6. uplačevanje udnine za leto 1907.; 7. sprejemanje novih udov. K temu zborovanju se vljudno vabijo vsi udi podružnice, pa tudi vsi tisti, ki žele postati udi, da gotovo pridejo in se dajo vpisati, saj 3 K vstrpeti na leto ne po nikomu pretežko, kdor ima smisel za napredek v kmetijstvu. Saj že kmetijski list „Gospodarski Glasnik“, ki ga dobi vsaki ud podružnice, je sam vreden tega denarja, a razentega imajo udi podružnice še razne druge ugodnosti, da se njim v prid, prirejajo poučni shodi, da se jim skupno naročajo potrebne kmetijske reči bodisi gnojila ali druge, kar bi posameznika mnogo več stalo, kakor pa tako, da se naroči na veliko. Pridite toraj k temu zborovanju v prav velikem številu!

Predsednik: dr. Schmirmaul.

nimi občinami: Temenice, Gradiše, Moravče in Št. Martin, pol. okr. Litija in med v tuur. razglasu z dne 8. novembra 1905, dež. zak. in uk. I. št. 107, navedenim I. vinskim okolišem vojvodine Kranjskega, kakor tudi obmejnimi občinami vojvodine Štajerskega.

Vsledtega so se privzele zgoraj navedene občine v I. vinski okoliš Kranjskega.

Ker meji v prej navedenem tuuradnem razglasu omenjeni štajerski okoliš na I. vinski okoliš vojvodine Kranjskega, dovoli se sporazumno s c. kr. deželno vlado na Kranjskem promet s trsjem in drugimi nosilci trtne uši. Vsledtega ni treba posebne oblasti dovoljenja za izvoz trsja, drugih rastlin, rastlinskih delov in predmetov, ki so znani kot nosilci trtne uši, iz te ali one občine, ki spadajo zgoraj navedenemu po trtni uši okuženemu okolišu vojvodin Štajerskega in Kranjskega, v katero drugo občino teh okolišev.

Pač pa ni dovoljen izvoz trsja in drugih nosilcev trtne uši iz okuženega okoliša.

Ta razglas stopi v veljavo tistega dne, ko se objavi.

Netoliczka l. r.

Dobava soli.

C. kr. finančno deželno ravnateljstvo v Gradcu razglasuje pod št. 29.030 dne 13. oktobra 1906 sledeče:

Glasom dopisa c. kr. finančne direkcije v Lincu z dne 8. oktobra 1906, št. 22.537, določilo je c. kr. finančno ministrstvo množino briketne in svetle soli, ki se mora vzeti pri naročevanju živinske soli sploh iz solin v Uzah, od 1. decembra 1906 naprej na polovico naročene množine živinske soli.

O tem se obveščajo z ozirom na tuur. dopis z dne 17. marca 1905, št. 2.225 interesentje.

Mensi l. r.

Današnja priloga.

Čestite bralce opozarjamo na današnje prilogo „o porabi kalijeve soli in Tomaževe žlindre.“

Tržna poročila.

Graško tržno poročilo.

Sejmskrmo in slamo od 31. decembra do 6. januarja 1907. Pripeljalo se je 64 vozov z 575 meterskimi stoti sena in 33 vozov z 280 meterskimi stoti slame; sejm je bil slabše obiskan kakor pretečni teden. Cene so bile naslednje: Seno, kislno od K 5.80 do K 7.—, sladko od K 6.— do K 7.20; ržena slama od K 5.60 do K 6.20; pšenična slama od K 5.60 do K 6.10, ječmena slama od K —.— do K —.—; ovsena slama od K —.— do K —.—; ježna slama od K —.— do K —.—.

Sejm z rogato živino dne 10. jan. 1907. Prignalo se je 398 volov, 170 bikov, 460 krav, 68 živih telet, pripeljalo se je — mrtvih telet, — svinj, — drobnice in — konjev.

Izvoz na Nižje Avstrijsko: — volov, — bikov, 26 krav, — telet; na Gornje Štajersko: 102 volov, 15 bikov, 58 krav, — telet; Vorarlberško: 26 volov, 18 bikov, 34 krav, — telet; v Nemčijo: 3 volov, — bikov, 4 krav, — telet; v Švico: — volov, — bikov, — krav, — telet; Solnograd: — volov, — bikov, — krav, — telet; na Ogrsko: — volov, — bikov, — krav, — telet; v Trst: — volov, — bikov, 26 krav, — telet;

na Češko: 6 volov, 17 bikov, 78 krav, 4 telet; v Moravsko: — volov, — bikov, — krav, — telet.

Cena je bila za 100 kilogramov žive teže: klavni voli, tosti od K 78.— do K 90.— (izjemoma K 92.—), poltosti od K 70.— do K 76.—, suhi od K 64.— do K 68.—; voli za pitanje od K 64.— do K 72.—; klavne krave, tolste od K 58.— do K 70.—, poltolste od K 46.— do K 56.—, suhe od K 40.— do K 44.—; biki od K 64.— do K 78.—; dojne krave do 4. teleta od K 62.— do K 70.—, čez 4. tele od K 52.— do K 60.—, breje od K 52.— do K 58.—; mlada živina od K 64.— do K 70.—. Za 1 kilogram mrtve teže: telet od K —.— do K —.—; svinje od K —.— do K —.—; pitanske svinje od K —.— do K —.—.

Sejm klavne živine dne 11. jan. 1907. Zaklana živina: 546 telet, 2548 svinj, 62 komadov drobnice.

Cena klavne živine za 1 kilogram: teleta od K 1.04 do K 1.12; teleta Ia (izjemna cena) od K 1.12 do K 1.20; nemške mesne svinje od K 1.24 do K 1.28; nemške pitanske svinje od K 1.10 do K 1.20; ogrske mesne svinje od K 1.12 do K 1.22; ogrske pitanske svinje Ia od K 1.28 do K 1.30; ogrske pitanske svinje IIa od K 1.10 do K 1.16; bosnjaške pitanske svinje, debele, od K 1.02 do K 1.10; bosnjaške pitanske svinje, suhe od K 1.02 do K 1.08; ovce od K —.68 do K —.76; kozlički in jagnjeta od K —.— do K —.—.

Cena deželnih pridelkov iz Štajerskega, Avstrije in Ogrske.

Mesto	Kil	Pšenica	Rž	Ječmen	Oves	Koruza	Proso
		K v	K v	K v	K v	K v	K v
Celje ..	50	16—	1450	14—	1650	14—	16—
Ormož ..	50	—	—	—	—	—	—
Gradec	50	855	785	8—	929	675	7—
Ljubno	50	850	750	825	850	7—	—
Maribor	50	—	—	—	—	—	—
Ptuj ..	50	—	—	—	—	—	—
Inomost	50	945	885	—	940	9—	5—
Celovec	50	—	815	—	850	720	—
Ljubljana	50	—	—	—	—	—	—
Pešt ..	50	—	—	—	—	—	—
Solnograd	50	880	775	8—	820	7—	—
Dunaj ..	50	777	683	764	794	687	—
Linc ...	50	—	—	—	—	—	—

Mesto	Kil	Ajda	Bob	Seno sladko	Seno kislno	Ržena slama	Ježna slama
		K v	K v	K a	K v	K v	K v
Celje ..	50	17—	20—	550	5—	450	350
Ormož ..	50	—	—	—	—	—	—
Gradec	50	870	—	—	—	—	—
Ljubno ..	50	—	—	350	3—	3—	250
Maribor ..	50	—	—	—	—	—	—
Ptuj ...	50	—	—	—	—	—	—

(Na daljevanje na strani 16.)

Oznanilo.

Lucullus

je najboljšo redilno krmilo za svinje, ki se daje kot dodatek k navadni svinjski reji. Izvrstno učinkuje pri reji za pleme ali na debelost. Tisoče pohvalnih priznanij.

Lucullus ima največjo redilno moč; svinje ga jemljejo radi.

Lucullus upliva najboljšo na prirast mesa in masti.

Futterfabrik Fattinger & Co., Wien-Wieden.

Nad 200 prvih daril.

ZADRUGA.

Poročila zveze gospodarskih zadrug na Štajerskem, r. z. z o. p.
Gradec, Mehlplatz št. 1.

I.

Selitev.

Ker se je delokrog „Zveze“ vedno bolj širil, je bilo potrebno večje število služabnega osebja in zato so postali prostori v dosedanjem stanovanju Mehlplatz 1. pretesni.

Zato se je preselila „Zveza“ v prvih dneh januarja iz svojih dosedanjih prostorov na Franzensplatz 2. I. Do svojih članov se obrača torej z uljudno prošnjo, da se blagovolijo pri občevanju ž njo na to ozirati.

II.

Št. 21.354.

Gradec, 31. dec. 1906.

Zvezinim zadrugam.

Z ozirom na zapisnik odborove seje „Zveze gospodarskih zadrug na Štajerskem“ z dne 17. maja 1906, priobčen v 11. številki „Zadruga“ z dne 1. junija 1906, javimo vsem zadrugam, ki so zvezine članice, sledeče:

V tej odborovi seji se je sklenilo, da se vsled ugodnega položaja „Zveze“ ne zvišajo obresti od $4\frac{1}{4}\%$ na $4\frac{1}{2}\%$ pri posojilih, ki se dajejo produktivnim zadrugam, in da odpade polmesečno obračunanje obresti pri denarnem prometu z zadrugami, ki so včlanjene pri „Zvezi“. Torej se bo od 1. januarja 1907 v obeh zgorej navedenih slučajih, obrestovalo ravnotako, kakor pri posojilnicah, to je sedaj po $4\frac{1}{4}$ od sto.

Zajedno pa opozarjamo vse včlanjene zadruga na § 7 zvezinih pravil, kjer se določa, da morajo v zvezi včlanjene zadruga ves denar, ki ga ne rabijo, naložiti pri zvezini blagajni na tekoči račun in da morajo in smejo le pri zvezi iskati potrebnega posojila.

Zato prosimo vse pri nas včlanjene zadruga, naj puste v blagajni le najpotrebnejšo, najmanjšo svoto, s katero lahko pri prometu izhajajo, ostalo pa naj pošljejo takoj na zvezo, da se denar obrestuje in ne leži brezplodno v blagajni.

Z združnim pozdravom
zvezino predsedstvo.

III.

Prepisi glede denarnega prometa zveze ž njenimi zadrugami.

V zvezi s predstoječim razglasom spominjamo naše zadruga na določila, ki veljajo sedaj med zvezo in posojilnicami glede denarnega prometa.

Promet zveze se loči v denarni in v blagovni promet.

Vse pri nas včlanjene zadruga morajo po § 7 zvezinih pravil denar, ki ga v združnem poslovanju neobhodno ne rabijo, nalagati pri zvezi na tekoči račun in le pri zvezi iskati potrebnega posojila.

Glede denarnega obrata, ki se vrši s tekočim računom, in z obrestovanjem, omenjamo sledeče:

Ako hoče blagajna uposlati zvezi denar, mora to storiti ali s c. kr. poštno blagajno na Dunaju ali pa z denarnim pismom.

Ako pošilja blagajna denar po posredovanju c. kr. poštne blagajne na Dunaju, se mora pri tem posluževati zvezinih položnic, ki jih lahko dobi pri zvezi; ta način vplačevanja je najnavadnejši, najpriročnejši in navadno tudi najcenejši.

Če se pošilja denar v pismu, se mora pismo na vsak način rekomandirati. Razun tega naj pošiljajo posojilnice z začetnimi črkami A do inkluzivno M svoje zneske na „Kmečko zvezno blagajno za Srednjein Gornje-Štajersko (Bauernvereinskasse für Mittel- und Obersteiermark) v Gradec in one z začetnimi črkami od N—Z na štajersko eskomptno banko v Gradcu na račun zveze. Oboja pisma pa se morajo frankirati.

V obeh slučajih pošlje zveza blagajni potrdilo, da je res dobila poslani znesek. Ako se to ne zgodi tekom petega dneva, odkar se je znesek odposlal, naj vpraša pri zvezi, da se tako določi, ali se je izgubil denar ali pa potrdilo.

Ako hočete kak znesek pri zvezi dvigniti, poslužujte se za to natisnjenih „Izplačilnih nalogov“ (ne pisma, da si prihranite poštnino). Tega izpolnite natančno in povejte, ali želite denar s poštno hranilnico ali pa v denarnem pismu. V prvem slučaju dobite vsled našega naloga denar od c. kr. poštne hranilnice na Dunaju, v drugem pa vam pošlje denar v pismu ona blagajna, pri kateri ste ga naložili, torej ali kmečka zvezna blagajna ali pa eskomptna banka v Gradcu.

Potrdilo, da so sprejele dvignjeno svoto, morajo poslati zadruga z nalašč za to natisnjenimi kartami zvezi, če so dvignile denar potom c. kr. poštne hranilnice, sicer pa oni blagajni, ki jim je izplačala dvignjeno svoto.

Pri vplačevanju na naš račun naj se posojilnice poslužujejo položnic, ki jih zveza na zahtevo brezplačno pošlje; vse tiskovine za denarni obrat ima v zalogi tiskarna Gutenberg, na katero se naj zadruga v slučaju potrebe obrnejo.

Vknjiženje denarnega prometa z zvezo se vrši na sledeči način:

Vse, od zveze na novo ustanovljene posojilnice morajo imeti v svojih glavnih knjigah za tekoči račun za zvezo tri račune, in sicer:

Konto I.: neobrestovan zvezin kredit;

Konto II.: za upravne deleže;

Konto III.: za tekoči račun denarnega prometa.

Na konto I. se postavi na strani „Od zveze dobili“ brezobrestno posojilo 400 K,

ki ga daje zveza novoustavljenim zadrugam v pokritje stroškov za opravo; na konto II. se postavijo na strani „Zvezi poslali“ odpadajoči upravni deleži;

na konto III. za denarni promet, se vpiše najprej na strani „Zvezi poslali“ ostanek neobrestovanega posojila in potem na obeh straneh promet, ki se razvija z zvezo na ta način, da se od zveze kaj dobi ali pa njej kaj plača.

Posojilnice, ki so pozneje pristopile k zvezi, morajo v glavni knjigi za posojila (2. del, tekoči račun) oziroma pri novi uredbi v glavni knjigi za tekoči račun uvesti za zvezo dva računa in sicer:

Konto I. za promet z upravnimi deleži in konto II. za denarni promet. V glavni knjigi se pri vknjiženju prometa z zvezo pri dohodkih* in izdatkih rabi kolona „c“ za tekoči račun. V dohodke se stavijo vsa plačila zveze v ali za blagajno, vsa plačila blagajne zvezi in druga vplačila pa se stavijo pod izdatke.

Kar se tiče blagovnega prometa, se ga lahko vse zvezine zadruga poslužujejo ravno tako kakor vseh drugih zvezinih naprav; razloček je samo ta, da niso za to prisiljene kakor pri denarnem prometu.

Seveda je v interesu vseh zadruga, da se pridno poslužujejo zvezinega blagovnega prometa, ker ima zveza vsled velika obrata ugodne pogoje in lahko postreže zadrugam z velikimi ugodnostmi.

Sploh pa opozarjamo podružnice na okrožnice, ki jim prihajajo od časa do časa, kakor tudi na naša poročila v oddelku „Zadruga“ „Gospodarskega Glasnika“.

IV.

Vknjiženje blagovnega prometa pri Raiffeisenovih posojilnicah.

Glede vknjiženja blagovnega prometa, zlasti glede od zveze nabavljenega blaga, naj se izvolijo posamezne posojilnice ozirati na sledeča navodila:

Pred vsem se mora držati posojilnica načela, da posamezni udje plačajo naročeno in sprejeto blago takoj pri sprejemu v gotovini, oziroma proti izpostavljenju pravnoveljavne zadolžnice, in da se sme naročiti le toliko blaga, kolikor so istega zahtevali posamezni udje s svojim lastnoročnim podpisom na poli. Shranjevanje blaga v to svrhu, da se zadosti poznejšim potrebam, se pač naj opusti, ker imajo v takih slučajih navadno posojilnice škodo, in nastanejo nepravilike in sitnosti. Ko dobi posojilnica račun o blagu (fakturo), priračuna se naj od posojilnice plačana vozina i. t. d., in se naj razjasni razdelitev blaga z vsemi stroški, kakor tudi plačila v gotovini, oziroma izpostavljene zadolžnice

n. pr. tako, kakor nam kaže sledeči vzgled.

Faktura se glasi na primer:
za 100 meterskih stotov umet-
nega gnojila na K 700.—
prištejo se stroški po „ 50.—
skupaj K 750.—

- a) dobi 30 meterskih stotov, dolguje toraj K 225.—, plača v gotovini K 225.—, proti zadolžnici K —.—;
- b) dobi 25 meterskih stotov, dolguje toraj K 187.50, plača v gotovini K 187.50, proti zadolžnici K —.—;
- c) dobi 20 meterskih stotov, dolguje K 150.—, plača v gotovini K —.—, proti zadolžnici K 150.—;
- d) dobi 15 met. stotov, dolguje toraj K 112.50, plača v gotovini K 112.50, proti zadolžnici K —.—;
- e) dobi 10 meterskih stotov, dolguje toraj K 75.—, plača v gotovini K —.—, proti zadolžnici K 75.—.
- Potemtakem dobije vsi skupaj 100 meterskih stotov, dolgujejo toraj K 750.—, plačajo v gotovini K 525.—, proti zadolžnici K 225.—.

Zneske, ktere je posojilnica plačala za voznino i. t. d. po K 50.— se naj vknjižijo v blagajnično knjigo pod „raznimi izdatki“ in se potem, ko se je razdelilo blago in napravil s strankami račun, vknjižijo pod „raznimi prejemki“.

Od udov c in e neplačana zneska po K 150.— in K 75.— se vknjižita v blagajnično knjigo kot dani posojili, medtem ko se vpošlje zvezi znesek K 700.—, ne da bi se vknjižil v blagajnični knjigi. Ako pa ostanejo vse stranke dolžne za blago, in dotična posojilnica nima ravno toliko v blagajni denarja v gotovini, da bi fakturo poravnala, tedaj se mora vknjižiti znesek K 700.— kot od zveze dobljen denar, vknjižiti v denarni prometni konto in zvezo obvestiti glede obremenjenja denarnoprometnega računa. Ako pa se sprejeto blago takoj plača, odpade vsako vknjiženje razven zneska za stroške i. t. d., ki se mora pri vzetju iz blagajne vknjižiti kot izdatek in po obračunu s strankami zopet všteti med „razne prejemke“.

Vse fakture se morajo z društvenim načrtom zaznamovane zbrati in v posebnem zvezku shraniti v blagajni.

V.

Nalaganje rezervnega zaklada posojilnic.

Po § 22. normalnih pravil za posojilnice po zistemu F. W. Raiffeisen, se mora upravljati društvena glavnica (rezervni zaklad) posebič in naložiti pupilarnovarno. Pri tem omenjamo, da je po na novo izdanih normalnih statutih posojilnicam dovoljeno, uporabljati rezervni zaklad za nakup zemljišč in poslopij.

Ker še se posojilnicam do dandanes ni priznala vkljub mnogim prizadevanjem pupilariteta, ne odgovarja postopanje tistih posojilnic, ki nalagajo društveno glavnico pri drugih posojilnicah, predpisom pravil. Da se ravna Raiffeisenovka po predpisih pravil, mora bodisi naložiti rezervni zaklad pri kateri hranilnici, v vrednostnih papirjih ali pa uporabiti denar za nakup zemljišč ali poslopij.

Da posojilnicam mogoče pomore iz takih zadreg, preskrbi zveza nalaganje rezervnega kapitala Raiffeisenovih posojilnic na njihovo naročilo in na njihov račun pri občinski hranilnici v Gradcu, ne da bi si zaračunala kakšne stroške in shrani potem vložno knjigo čez naloženo glavnico v shrambo, ki je proti

ognju varna. Vložne knjižice o rezervnem zakladu se vinkulirajo v svrhu popolne varnosti na vsakokratnega društvenega načelnika, in se denar lahko vzdigne le sporazumno z zvezo. (Glej tudi § 26. novega normalnega statuta.)

Posojilnice imajo toraj priliko, nalagati brez vseh stroškov in varno čiste dobičke, ki jih dosežejo vsako leto, ne da bi jim bilo treba sem in tje pošiljati vložno knjigo.

Konečno omenjamo, da se je te nprave poslužilo že več posojilnic, da pa ta uredba ni obvezna za posojilnice (obligatorična, prisilna), ampak je popolnoma prepuščeno zvezi pridruženim posojilnicam, je-li se hočejo poslužiti te uredbe ali ne.

Zvezino vodstvo.

VI.

Izkaz o kontokorentnem poslovanju zveze gospodarskih zadrug na Štajerskem meseca decembra 1906. (Promet z denarjem).

A. Posojilnice.

	Konto vloge				Konto kredita			
	Povračila vlog		Vloge		Krediti		Povračila kreditov	
	K	v	K	v	K	v	K	v
Stanje dne 30. nov. 1906	—	—	5,772.610	64	1,684.726	20	—	—
Promet decembra 1906	169.789	79	256.283	69	70.374	—	53.554	32
Skupaj	169.789	79	6,028.894	33	1,755.100	20	53.554	32
Proč vračila	—	—	169.789	79	53.554	32	—	—
Stanje dne 31. dec. 1906	—	—	5,859.104	54	1,701.545	88	—	—

B. Druge kmetijske zadrug in društva.

	Konto vloge				Konto kredita			
	Povračila vlog		Vloge		Krediti		Povračila kreditov	
	K	v	K	v	K	v	K	v
Stanje dne 30. nov. 1906	—	—	2.179	61	538.915	43	—	—
Promet decembra 1906	1002	85	8.554	06	13.379	19	1.440	85
Skupaj	1002	85	10.733	67	552.294	62	1.440	85
Proč vračila	—	—	1.002	85	1.440	85	—	—
Stanje dne 31. dec. 1906	—	—	9.730	82	550.853	77	—	—

Ves promet posojilnih društev zveze meseca decembra 1906 K 550.001.80

Ves promet ostalih gospodarskih zadrug in društev meseca decembra 1906 „ 24.376.95

Stanje vseh koncev decembra 1906 vlog „ 5,868.835.36

Stanje vsega „ „ 1906 kredita „ 2,252.399.65

Uvoz blaga v decembra 1906 „ 47.451.62

Izvoz „ „ 1906 „ 52.401.61

Skupni promet v decembru 1906 K 99.853.23

Število pridruženih posojilnih društev koncev decembra 1906: 252.

Število ostalih pridruženih gospodarskih zadrug in društev koncev decembra 1906: 51.

Vabimo p. n. okrajne zastope in občine, kakor tudi cenjene družbine ude, da inserirajo v „Gospodarskem Glasniku“. Cena je nizka. Ako se večkrat inserira in večji inserati, damo primeren popust. Naročila se naj blagovolijo vposlati naravnost družbini pisarni.

Trzna poročila.

(Nadaljevanje.)

Letni in živinski sejmi na Štajerskem.

Sejmi brez zvezdic so letni in kramarski sejmi; sejmi, zaznamovani z zvezdico (*) so živinski sejmi, sejmi z dvema zvezdicama (**) pomenijo letni in živinski sejmi.

Dne 4. februarja v Wiesu**, okr. Eibiswald; Unzmarkt**, okr. Judenburg; v Weiss-

kirchenu*, okr. Judenburg; v Št. Jurju ob Ščavnici**, okr. Gor. Radgona; v Spodnji Poljskavi*, okr. Slov. Bistrica; v Vidmu*, okr. Brežice; v Windisch-Hartmannsdorfu, okr. Gleisdorf; pri Št. Jakobu*, okr. Celje; v Trbovljah**, v Jarenini*, okr. Maribor; Schöderu**, okr. Murau; v Ormožu*; v Celju*; v Lipnici; v Doberni**, okr. Celje; v Stainzu (sejm s pitano živino).

Dne 5. februarja v Ormožu (svinjski

sejm); v Rogatcu (sejm z veliko živino); v Radgoni*; pri Št. Peteru pod Sv. Gorami**, okr. Kozje.

Dne 6. februarja v Gornjem gradu**, v Ptujju (sejm s konji, govedo in ščetinarji); v Imenem (sejm s ščetinarji), okr. Kozje; v Lučana h (sejm z malo živino), okr. Arvež.